

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни
науки“, професионално направление 3.6. „Право“, научна специалност
„Международно право и международни отношения“.

автор **Милица Иванова Караджова-Манова**

на тема:

ПРАВНИ ПРОБЛЕМИ НА ПОЛИТИКАТА НА РАВНОПОСТАВЕНОСТ МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

от проф. д-р **Борис Манов**

(ЮЗУ „Неофит Рилски“, катедра „Философски и политически
науки“)

Настоящата рецензия е изготвена в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и ВПРАС на ЮЗУ „Неофит Рилски“ и съгласно Заповед № 870/22.03.2021 г. на Ректора на ЮЗУ. Рецензията е възложена с решение на членовете на научното жури за провеждане на процедурата по защитата на дисертацията - Протокол №1/02.04.2021 г. .

I. Биографична информация за дисертантката.

Авторката на дисертацията Милица Иванова Караджова-Манова е родена през 1988 г.. През 2007 г. завършва Национална хуманитарна гимназия „Св. Св. Кирил и Методий“, гр. Благоевград, след което продължава образованието си в ЮЗУ „Неофит Рилски“, където през 2011 г. получава степен бакалавър - специалност „Приложна лингвистика с английски и немски език“, а през 2015 г. степен магистър по специалност „Право“. От 2015 до 2017 г. работи като технически секретар в правен отдел във „ВиК“-Благоевград. От 2017 г. до сега работи като юрисконсулт в „Тетраком-2“ ЕООД - Благоевград. Владее няколко чужди езика.

II. Данни за дисертацията и автореферата.

Дисертацията е в обем от 373 страници, от които основен текст 352 страници - увод, 3 глави и заключение; 21 страници използвана литература - общо 301 заглавия (на български, английски, руски, испански и немски език) - 44 нормативни актове, 86 заглавия на кирилица и 171 на латиница, включително електронни адреси на официални интернет сайтове и страници. Приложен е списък на съкращенията на български и английски език и са направени 477 бележки под линия.

В технически план изложението е организирано прецизно, като логическата структура на текста е подчинена на последователността от стъпки за реализацията на целта и задачите на дисертационния труд и разкрива по адекватен начин формулировката на заглавието и идеята на изследването.

В увода присъстват основните елементи, присъщи на дисертационните изследвания: изследователски въпроси, цели, задачи, предмет и обект на изследването, очертана е актуалността, формулирана е хипотезата и са изведени методологичните подходи (анализ на първични документи и теоретични изследвания, исторически анализ, институционален анализ, сравнителен анализ, агрегиране и анализ на социологически и статистически данни), които се използват в предприеманото изследване. В следващите три глави на основата на множество нормативни документи и емпирични данни се разгръща анализът на политиките на ЕС за равенство между половете и се очертават основните проблемни области в тяхната практическа реализация в съвременния обществен живот.

Авторефератът е от 58 страници, разработен е в съответствие с изискваните стандарти, следва изложението в дисертацията и представя синтезирано и коректно основните моменти в нейното съдържание.

Посочени са публикации в научни издания, апробиращи основните теоретични тези и практически проекции и са изведени приносните на дисертацията.

В дисертацията и в автореферата, както и в представените публикации, свързани с темата на дисертацията не установих наличие на плагиатство.

III. Актуалност на темата.

Дисертацията „Правни проблеми на политиката на равнопоставеност между половете в Европейския Съюз“ представлява изследване на проблемите на равнопоставеността между половете в Европейския съюз, постигането на която е едно от най-сложните предизвикателства, пред които е изправена международната общност в съвременния свят.

Доколкото ми е известно тази тема, макар и твърде важна и перспективна, не е била досега предмет на специализирани цялостни научни изследвания в България. Тя има интердисциплинарен характер, тъй като в анализа ѝ се проучват не само правни, но и политически и образователни, икономически и културни практики, както и „отразяващите“ ги теории и концепции.

Актуалността, освен това се определя и от „историчността“ на предмета на дисертацията – изследват се до голяма степен „ставащи“ „тук“ и „сега“ правно-политически действия и дейности, за които има множество „текущи“ коментари, но отсъства тяхното концептуално-„теоретично“ разглеждане и осмисляне.

IV. Съдържание и основни моменти в дисертацията.

1. Успешното провеждане на изследването се основава на определянето на неговите предмет, обект и хипотеза, а именно:

Предмет са въпросите на равнопоставеността между жените и мъжете в рамките на ЕС и политиките за нейното постигане.

Обект на дисертационния труд са правните проблеми на политиката на равнопоставеност между половете в рамките на ЕС, които се обуславят и допълват от дейността на многобройните международни организации на универсално и регионално равнище.

Основната хипотеза, която се подлага на защита е, че политиките на ЕС за равенството на жените и мъжете са ключови в изграждането на политиката и правната регулация за преодоляване на неравенството по полов признак, но макар да е постигнат значителен напредък, направеното все още не е достатъчно, за да се направи извод, че проблемът е решен, и че напротив - е необходимо да се работи още много за изграждане на еднакви условия за реализация на жените и мъжете в различни области на изява – на работното място, у дома, в политиката и в процесите на вземане

на решения, в бизнеса.

2. Важна предпоставка за положителните резултати на изследването е неговата „емпирична“ обеспеченост - изследва се впечатляващ обем „емпирични“ факти - теоретични източници, основополагащи документи, решения и нормативни актове на различни институции - международни и от ЕС, включително и от България. В този план е необходимо да се посочат два момента: Първият се проявява в това, че „емпиричната“ информация по проблема не просто е „събрана“, а е синтезирана и представена в значителна степен в таблици и диаграми. Вторият е свързан с подхода към „емпирията“ в дисертацията, която не само се представя, но като се използват в единство формулираните в Увода изследователски подходи и методи, тя се подлага на задълбочен анализ и води към важни теоретични обобщения и изводи.

3. В съдържателен план се очертават следните същностни характеристики на изследването:

а) дисертацията следва стройна логическа структура. Започва се с проследяване на еволюцията на формирането и развитието на политиката/политиките на Европейския съюз за постигане на равнопоставеност между половете, очертават се приоритетните области на тази политика като се отделя специално внимание на изясняването на проблема за насилието над жените и на правните и политическите действия за борба срещу него и се „завършва“ с разглеждането на правните аспекти на политиките за постигане на равнопоставеност на жените в аспекта на техните социални и икономически права;

б) изследването се осъществява на основата на изясняването на съдържанието и правното и политическото смислово значение на основните понятия изразяващи същността и определящите аспекти на политиката за равнопоставеност между половете: равнопоставеност, равни възможности, равенство на половете, равноправие на половете, равно третиране на жените и мъжете, насилие на основание на пола и др.. На тази основа се обосновава и схващането, което се защитава в дисертацията, че равенството между половете се изразява в равни права, отговорности и възможности, поради което то предполага, че се вземат предвид интересите, нуждите и приоритетите както на жените, така и на мъжете, като по този начин се признава и разнообразието на различните полове. В

тази връзка специално внимание е отделено на понятието „джендър“ (социален пол), което се разглежда като отнасящо се до възприетите социални различия между жените и мъжете, които са заучени и се променят във времето, като варират силно в и между различните култури и на неговото разбиране в европейските правни и политически нормативни актове и по-специално в „Истанбулската конвенция“. Авторката стига до заключението, че с основание може да се твърди, че в съвременните общества понятието за пола се превръща от чисто биологично понятие в аспект на човешката личност, която е част от по-широк социално-културен контекст, че това обстоятелство се отразява върху процеса на въвеждането на законовите норми, които да регламентират равенството между жените и мъжете, като този процес се затруднява от необходимостта защитата на правата им да взема предвид и социалните характеристики на пола, а нееднозначното им възприемане в обществата на държавите членки на ЕС затруднява този процес, но допринася за дебат и терминологично прецизиране;

в) друг важен момент е фактът, че М. Караджова в края на всеки параграф и на всяка глава прави „изводи“ от осъществения анализ, които не само обобщават казаното в изложението, но и служат като основа за „преход“ към предприеманото изследване в следващата част на дисертацията;

г) в дисертацията личи богата обща и правна култура, както и свобода на изказа, написана е с видим „авторов“ подход (на редица места е направен опит за формулиране на самостоятелни тези и са изказани аргументи за тяхното обосноваване и защита), който се проявява особено ясно при формулирането, аргументирането и провеждането на защита на хипотезата на дисертацията. В процеса на цялостното изложение – от първата глава до заключението дисретантката периодично се връща към хипотезата си за да я подчертае и да покаже чрез осъществения анализ и представените факти и аргументи нейното доразвиване и правомерност. Показателни в този план са изказаните от М. Караджова мнения, че „макар да е задължително за всички, законодателството за равнопоставеност на половете може да има различни последици за жените и мъжете, тъй като техният опит се различава поради различията в социализацията им. За да са успешни и реалистични, политиките за равнопоставеност на половете трябва да отчитат начина на живот на жените и мъжете, техните интереси и особеностите на техните нужди“, поради което „с основание може да се

приеме, че постигането на равнопоставеност е сложен процес, който се влияе от различни комплексни фактори – правни, социални, икономически, културни, психологически и не на последно място – финансови, че правните разпоредби трудно могат да се преборят с господстващите стереотипи за ролите на жените и мъжете в обществения и личния живот“, ето защо „със сигурност може да се твърди, че битката срещу дискриминацията и неравенството между жените и мъжете не може да бъде спечелена само със законодателни средства“, а е необходимо формирането на нови социални и културни схващания и чувствителност по проблема;

д) извън вече посочената „актуалност“ на темата трябва да се посочи проследователно провежданата „актуализация“ на анализа в дисертацията, проявяваща се както в позоваванията, свързани с най-нови нормативни актове и теоретични източници, така и в интерпретацията на последни факти и процеси от социалната практика, като влиянието на пандемията „covid-19“ върху разглежданите политики на Европейския съюз, ролята на интернет и социалните мрежи, и др.п.;

е) мисля, че съществена характеристика на рецензията е и това, че в него са осъществени анализи на реалната ситуация в България, както и са направени, макар и отделни препоръки за нейното подобряване в контекста на защитаваната теза за необходимостта от създаване на нова среда за разбиране и решаване на проблемите на равнопоставеността на половете не само в страната, но и в Европейския съюз, а и в света като цяло.

В плана на тези резултати на дисертацията трябва да се посочи, че нейна не по-малко важна характеристика е стремежът на дисертантката да не остава на нивото на абстрактния теоретичен анализ, а да търси и намира значими конкретни практически проекции на дискутираните концепции и формулираните тези в изследването, които обикновено се защитават с ярко изразена лична позиция. Характеристика, явно търсена съзнателно от М. Караджова и намерила израз в не често срещаното в дисертационни трудове нейно изказване: „Силно се надявам, че изследванията, анализите и резултатите, получени в настоящия дисертационен труд, ще могат да бъдат използвани от всички заинтересувани от прилагането на по-добри практики в областта на равнопоставеността между половете.“.

V. Критични бележки, препоръки и въпроси, относно дисертацията.

Както към всеки научен труд, така и към рецензираната дисертация могат да се предявят критични бележки и препоръки. Без да навлизам в подробности ще посоча следните две:

а) в коректорско-редакторски план:

- наличието на фактически и смислови повторения, както и на „паразитни“ изрази, например „следва да бъде отбелязано“, „може да се твърди“, „бесспорен факт е“ и др.п., които, въпреки общо много добрия вид водят до не „добро“ представяне на текста;

б) в теоретико-митодологичен план:

- в редица случаи съществуващите „социологически емпирични данни“ се преповтарят или „доказват“ едно и също теоретично или фактическо твърдение или явление. Показателна в това отношение е т. 3. на Втора глава „Основни тенденции при насилието върху жени в ЕС“, която по същество повтаря казано вече в страниците преди това. Мисля, че би било да се редуцира използваната социологическа информация в тази част на дисертацията, а посочената т.3 на втора глава, да се „интегрира“ в анализа, както е направено от авторката в третата част на рецензирания труд.

Във връзка с посочената актуалност и практическа насоченост на дисертацията имам **следния въпрос** към Милица Караджова: Как накратко тя би коментирала състава на новия парламент Р. България и по-конкретно – представителството на жените в неговите ръководни органи.

VI. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Самооценката на приносните моменти на дисертацията е оформена в съответствие с изискванията.

Смятам, че докторантката основателно посочва няколко свои приноса към проблемите на теорията на международно право и международни отношения, като част от тях допълват и/или поясняват съществуващи теоретични положения. Струва ми се обаче, че би било по-добре ако някои от тях се обединят и общият брой се редуцира до 4 или максимум 5 (сега са посочени 10).

Като цяло анализът има оригинален характер, което дава основание дисертацията и формулираните приноси да бъдат приети като постижения на авторката.

VII. Заключение.

Казаното до тук, въпреки посочените бележки, за постигнатите резултати в рецензираната дисертация, както и нейната актуалност и практическа значимост ми дават основание да предложа на уважащото научно жури за провеждане на защитата на дисертационния труд на тема „Правни проблеми на политиката на равнопоставеност между половете в ЕС“, да присъди на неговата авторка Милица Иванова Караджова-Манова образователната и научната степен „доктор“ в научната област: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.6. Право, научна специалност „Международно право и международни отношения“.

VIII. Декларация.

Долуподписаният проф. д-р Борис Манов декларирам:

1) че изпълнявам минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“;

2) че не съм свързано лице по смисъла на § 1, т.5 от Допълнителните разпоредби на ЗРАСРБ с дисертантката, както и че нямам частен интерес, който би могъл да влияе върху безпристрастното и обективно изпълнение на работата ми като член на журито по настоящата процедура.

27.04.2021 г.
Гр. Благоевград

Подпис:
Проф. д-р Борис Манов